
OCENE IN POROČILA

Barbara Ivančič Kutin: *Krivopete. Divje žene z nazaj zasukanimi stopali v slovenskem folklornem izročilu*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2018, 174 str.

Znanstvena monografija Barbare Ivančič Kutin o krivopetah je edinstvena, saj zapolnjuje belo liso v poznavanju izjemnega fenomena v slovenskem folklornem gradivu in odpira novo polje raziskovanj; tematika folklornega lika krivopete namreč doslej še ni bila obravnavana celostno, izjema so le nekatere krajše in pomanjkljive omembe v leksikonih. Knjiga ima zato pomemben doprinos za nacionalno strokovno sfero, pa tudi širše, saj so bitja z deformacijo stopal znana izključno v severozahodni Sloveniji in predstavljajo *unikum* v Evropi. Podobna bajčna bitja poznajo posamična izročila zunaj Evrope, recimo v Južni Ameriki, v goratih predelih Azije in zahodne Afrike itd. Krivopete s to monografijo (in predhodnim znanstvenim člankom v reviji *Folklore*, tj. ena najprestižnejših svetovnih znanstvenih revij na področju folkloristike) dopolnjujejo globalni zemljevid ženskih bajčnih likov z nazaj zasukanimi stopali, ki jih poznajo nekatera ljudstva po svetu.

Folklorno gradivo o krivopetah je v knjigi obravnavano z različnih zornih kotov, interdisciplinarno. Zato je knjiga uporabna ne le za folkloriste in etnologe Slovenije, Evrope in izven Evrope, temveč tudi za raziskovalce drugih ved, ki se poslužujejo folklornega gradiva, kot so recimo jezikoslovci, arheologi idr.

Avtorica najprej vpelje pojem krivopet, navede njihove splošne značilnosti in jih

postavi v prostor; slovensko izročilo o krivopetah je namreč poznano le v Benečiji, Zgornjem Posočju, v sledovih pa tudi pri Slovencih na avstrijskem Koroškem. Krivopete so kontekstualizirane in umeščene v kategorijo divjih ljudi, kot druge divje žene in divji možje, ki so znani v soseščini, to je na Tolminskem, Cerkljanskem pa tudi na Slovenskem in po svetu. Nato avtorica pregleda izročila o bitjih z nazaj zasukanimi stopali po svetu, pri čemer najde osupljive podobnosti s slovenskim prostorom, zato meni, da gre pri tem za arhaičen, celo arhetipski pojav.

V poglavju »Kronološki pregled zapisov o krivopetah« avtorica pokaže na intenzivnost in številčnost zapisov od najzgodnejših konec 19. stoletja (Trinko, Gregorčič ml., Rutar) do današnjih dni.

Za stroko in najširši krog bralstva je posebej zanimivo poglavje »Motivne značilnosti pripovedi o krivopetah« z vsebinsko-motivno analizo gradiva. Avtorica ugotavlja, da se motivi, ki se pojavljajo v pripovedih o krivopetah, prekrivajo z motivi, ki jih najdemo v pripovedih o podobnih bajčnih bitjih, kot so divje žene, divji možje, vile, rusalke, celo čarovnice. Med najbolj pogostimi motivi so sledeči: krivopete ugrabijo človeka (otroka ali odraslega moškega), krivopeta se omoži s človekom, krivopete svetujejo oračem, naučijo ljudi delati stvari, ki jih še ne znajo, moški krivopeto ujame v razcepljeno deblo

in jo pusti v gozdu. Povedna je ugotovitev avtorice, da je lik krivopete skozi čas izgubil svojo ekstremno krutost. Ob koncu 19. stoletja, kamor segajo pisni viri, so se namreč krivopete pogosto povezovala z motivom kanibalizma, sčasoma pa je ta motiv skorajda izgubil do ponovnega vznika v sodobni kulturi, kjer pa so za razliko od prej krivopete dobile veliko bolj pozitivne konotacije. Za današnjo sodobno medijsko kulturo, v kateri se je prvotna socialna vloga pripovedne folklorne izgubila, so krute zgodbe socialno nesprejemljive, še posebej za otroke.

Avtorica se nato osredotoči na prostore, kjer naj bi se krivopete pojavljale in delovale: to so grape, jame, spodmoli in druga težko dostopna mesta, ki so opisani kot bivališča krivopet. Ti prostori so povezani s toponimi in mikrotoponimi, ki so pogosto poimenovani po krivopetah, s čimer je izročilo vtisnilo sledi tudi v jezik. Z jezikoslovno analizo je povezano tudi naslednje poglavje, kjer avtorica evidentira kar 22 različic lokalnih poimenovanj za krivopete oz. ženska bajčna bitja z nazaj zasukanimi stopali, kar je zagotovo izredno jezikovno bogastvo.

Avtorica teoretični del monografije zaključí s poglavjem o krivopetah v sodobni kulturi, tj. poleg pripovedovalskih dogodkov še (re)interpretiranje izročila o krivopetah v likovni, glasbeni umetnosti in literaturi. Posebej pa izpostavi tudi rabo tega izročila v turizmu (izdelki za prodajo, promocija pokrajine, jedi, turističnih poti ...), pri čemer opozarja na vse bolj razširjeno prakso marketinških strategij, ki poskušajo prodajnim izdelkom in storitvam pritrakniti zanimivo zgodbo »iz tradicije«, pri čemer pa se poslužujejo le zelenih konotacij ali lika samega, kar pa nima več veliko skupnega z izvornim izročilom.

V drugem delu knjige je prvič na enem mestu skupaj zbrana večina, to je 150 enot, zapisov o krivopetah. Zaključku z glavnimi ugotovitvami sledi še obsežen seznam referenc (literature ter rokopisnih, ustnih in spletnih virov), indeks pojmov ter povzetek v italijanskem in angleškem jeziku.

Knjiga *Krivopete. Divje žene z nazaj zasukanimi stopali v slovenski folklori* je izredno dobrodošlo delo za področje folkloristike in etnologije, saj je avtorica uspela zbrati in v današnjem času prestreči ter stroki in javnosti predstaviti izjemno in edinstveno gradivo iz območja severozahodne Slovenije, ki je bilo doslej skoraj povsem neznano. Res je, da so se ob vstopu v tretje tisočletje krivopete začele revitalizirati v publikacijah, javnih kulturnih in turističnih dogodkih ipd., vendar imajo v sodobnih pojavnih oblikah povsem druge socialne vloge kot nekoč, saj po večini nosijo značilnosti folklorizma.

Zaradi unikatnosti, temeljitosti in vsestranskosti analize folklornih pojavov, povezanih z izročilom o krivopetah, pa tudi zaradi gradiva samega, je delo Barbare Ivančič Kutin izjemno dragoceno tako za stroko v Sloveniji in širom sveta kot tudi za slovensko laično bralstvo, ki se danes vse bolj zanima za tradicionalno kulturo.

Katja Hrobat Virloget
Univerza na Primorskem,
Fakulteta za humanistične študije
katja.hrobat@fhs.upr.si